

اثر عصاره هیدروالکلی بادرنجبویه دنايي بر ميزان گلوکز و لبيدهای خون در موش‌های صحرايي ديابتي

مجيد اسکندري^۱، جمشيد محمدی^{۲*}، حمداله دلاویز^۳، ابراهيم حسيني^۱

۱- گروه فیزیولوژی، دانشکده علوم پایه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات فارس، شیراز، ایران.

۲- مرکز تحقیقات گیاهان دارویی، دانشگاه علوم پزشکی یاسوج، یاسوج، ایران.

۳- مرکز تحقیقات سلولي و مولکولي، دانشگاه علوم پزشکی یاسوج، یاسوج، ایران.

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۱۰/۱۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۰۴/۲۵

چکیده

زمینه و هدف: دیابت اثرات سوء متفاوتی بر بافت‌های مختلف بدن دارد. در این تحقیق عصاره هیدروالکلی بادرنجبویه دنايي بر ميزان گلوکز و چربی‌های خون در موش صحرايي نر ديابتي بررسی گردید.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه تجربي، ۴۸ سر موش صحرايي ويستار نر در محدوده وزنی ۲۵۰-۲۰۰ گرم به صورت تصادفی به ۶ گروه ۸ تایی شامل گروه‌های شاهد سالم و شاهد ديابتي دریافت کننده آب مقطر، شاهد تحت درمان با ۱۲۰ میلی گرم بر کیلوگرم وزن بدن بر کیلوگرم عصاره هیدروالکلی گیاه بادرنجبویه دنايي، ديابتي تحت درمان با ۴۰، ۸۰ و ۱۲۰ میلی گرم بر کیلوگرم وزن بدن عصاره هیدروالکلی بادرنجبویه دنايي تقسیم شدند. مدت درمان با عصاره گیاه ۲۱ روز بوده که به صورت خوراکی به موش‌ها خورانده شد. در پایان آزمایش ميزان گلوکز و فاکتورهای لبيدي خون موش‌ها اندازه گیری شدند.

نتایج: ميزان گلوکز خون در گروه‌های درمان شده با عصاره نسبت به گروه کنترل ديابتي به طور معنی داری کاهش یافته بود. ميزان کلسترول در گروه‌های با عصاره ۸۰ و ۱۲۰ به ترتیب شامل ۱۰۵/۹±۸/۷۳ mg/dl، ۱۰۲/۸±۷۳/۷۵ بود که در مقایسه با گروه کنترل ديابتي ۱۳۵/۱۲±۲/۱۵ mg/dl به طور معنی داری کاهش داشت. ميزان تری گلیسرید در گروه‌های درمان شده با عصاره ۸۰ و ۱۲۰ به ترتیب ۱۷۷/۱۳±۸۱/۴۷ mg/dl، ۱۶۴/۱۲±۸۶/۵۳ بود که در مقایسه با گروه کنترل ديابتي ۲۰۶/۱۷±۷۵/۴۲ mg/dl کاهش معنی داری داشت.

نتیجه‌گیری: مصرف عصاره هیدروالکلی گیاه بادرنجبویه دنايي احتمالاً سبب کاهش ميزان گلوکز و چربی خون در حیوانات ديابتي می‌شود.

کلمات کلیدی: دیابت ملیتوس، بادرنجبویه دنايي، گلوکز، لبيد

مقدمه

هیپرگلیسمی، پرادراری، پرنوشی، کاهش وزن، تأخیر در التیام زخم‌ها، تاری دید و افزایش گلوکز در ادرار مشخص می‌شود (۴). اختلال در متابولیسم کربوهیدرات‌ها، چربی‌ها و پروتئین‌ها باعث می‌شود که در طولانی مدت زمینه ابتلا به نقص‌های میکروواسکولار و ماکروواسکولار فراهم گردد (۵). هیپرگلیسمی مزمن در افراد ديابتي با آسیب طولانی مدت و نقص در بسیاری از ارگان‌ها همراه است. اثرات پاتولوژیکی در بیماران ديابتي افزایش تولید گلوکز کبدی، مقاومت انسولینی محیطی و نقص ترشحي سلول‌های β می‌باشد. طی سالیان اخیر بسیاری از

دیابت بیماری مزمنی است که به علت اختلال در تولید و متابولیسم انسولین در بدن ایجاد می‌شود و شایع‌ترین بیماری اندوکراین با بیش از ۲۰۰ میلیون نفر در جهان است و چهارمین علت شناخته شده مرگ در کشورهای در حال توسعه است (۱). اکثر افراد از شروع بیماری خود آگاهی ندارند و زمانی به بیماری خود پی می‌برند که بدن قادر به کنترل گلوکز خون نیست و بیماری پیشرفت کرده است (۲، ۳). بیماری ديابتي با علائمی مانند

* نویسنده مسئول: جمشيد محمدی، مرکز تحقیقات گیاهان دارویی، دانشگاه علوم پزشکی یاسوج، یاسوج، ایران.
Email: j_mohammadi2005@yahoo.com

هیدروالکلی بادرنجبویه دنیایی بر میزان گلوکز و لیپیدهای خون مورد بررسی قرار گرفته است.

مواد و روش‌ها

گروه بندی حیوانات آزمایشگاهی: در این مطالعه تجربی از ۴۸ سر موش صحرایی نر بالغ نژاد ویستار در محدوده وزنی ۲۵۰ - ۲۰۰ گرم استفاده شد. نحوه کار با حیوانات آزمایشگاهی بر اساس قوانین حمایت از حیوانات مصوب دانشگاه علوم پزشکی یاسوج رعایت گردید. موش‌های صحرایی به مدت ۱۲ ساعت روشنایی/ تاریکی و نیز درجه حرارت $24 \pm 2^\circ C$ با دسترسی آزاد به غذا و آب کافی قرار داده شدند. وزن حیوانات در شروع و پایان آزمایش، اندازه گیری شد. سپس حیوانات به صورت تصادفی به ۶ گروه هشت تایی تقسیم بندی شدند. گروه اول و سوم شاهد سالم و شاهد دیابتی آب مقطر دریافت نمودند. گروه دوم کنترل تحت درمان با عصاره هیدروالکلی گیاه بادرنجبویه دنیایی دوز ۱۲۰ میلی گرم بر کیلوگرم وزن بدن دریافت کردند. گروه‌های چهارم، پنجم و ششم دیابتی تحت درمان با عصاره به ترتیب دوزهای ۴۰، ۸۰ و ۱۲۰ میلی گرم بر کیلوگرم وزن بدن دریافت نمودند.

ایجاد دیابت تجربی: برای ایجاد دیابت از داروی استرپتوزوتوسین به میزان ۶۰ میلی گرم بر کیلوگرم وزن بدن حل شده در بافر سیترات (pH= 4.5) به صورت تک دوز و داخل صفاقی استفاده شد. برای اطمینان از القای دیابت، پس از سه روز غلظت گلوکز خون حیوانات اندازه گیری شد. گلوکز خون بالاتر از ۲۵۰ میلی گرم در دسی لیتر ملاک دیابتی بودن در نظر گرفته شد (۱۶). پس از دیابتی شدن حیوانات به مدت ۲۱ روز، روزانه دوزهای ۱۲۰، ۴۰، ۸۰ و ۱۲۰ میلی گرم بر کیلوگرم وزن بدن عصاره هیدروالکلی گیاه بادرنجبویه به ترتیب به گروه‌های دوم، چهارم، پنجم و ششم به روش خوراکی داده شد.

تهیه عصاره گیاهی: گیاه بادرنجبویه دنیایی از کوه‌های اطراف یاسوج جمع آوری و توسط بخش گیاه شناسی دانشکده علوم دانشگاه یاسوج شناسایی شد. ابتدا بوته‌های گیاه در سایه خشک و سپس توسط آسیاب الکتریکی به پودر تبدیل شد. برای تهیه عصاره هیدروالکلی گیاه بادرنجبویه دنیایی از حلال اتانل هفتاد درصد استفاده شد.

تحقیقات در ارتباط با اثربخشی مواد طبیعی با خاصیت کاهش غلظت گلوکز خون در بیماران دیابتی بوده است (۶). هر چند در حال حاضر درمان اصلی و موثر برای دیابت، استفاده از داروهای هیپوگلیسمیک می‌باشد، اما این ترکیبات دارای عوارض نامطلوب متعدد نظیر افزایش میزان چربی، بروز شوک کاهش گلوکز خون به کمتر از حد طبیعی بوده است و احتمالاً در دراز مدت در درمان عوارض دیابت تأثیر ندارند (۷). از دیر باز گیاهان دارویی به علت سهولت دسترسی، ارزانی و عوارض جانبی کمتر جایگاه ویژه‌ای در علم پزشکی برای درمان برخی از بیماری‌ها از جمله دیابت داشته‌اند. محققین معتقدند که گیاهان دارویی به عنوان یک منبع مهم از مواد شیمیایی با اثرات درمانی قوی هستند (۸). به علاوه برخی از داروهای رایج برای درمان دیابت شیرین نظیر متفورمین دارای منشاء اولیه گیاهی بوده‌اند. مطالعات گیاهی در ارتباط با درمان‌های سنتی، گیاهان استفاده شده برای دیابت را در جهان بیش از ۱۲۰۰ گونه گیاهی ذکر نموده است (۹).

گیاه بادرنجبویه دنیایی یا زرین گیاه (Dracocephalum kotschyi) جزء تیره نعنائیان (Labiatae) می‌باشد و تنوع زیادی در منطقه مدیترانه دارد. این گیاه از گونه‌های بومی ایران می‌باشد و در مناطقی از جمله اصفهان، یاسوج، مازندران و تبریز رویش دارد (۱۰). گیاه بادرنجبویه دنیایی به عنوان یک گیاه دارویی در طب سنتی ایران جهت درمان درد، تب، التهاب و تشنج استفاده شده است و جوشانده آن موجب رفع دردهای روماتیسمی و التیام زخم می‌شود و در تقویت سیستم ایمنی نیز نقش دارد (۱۱) و (۱۲). بررسی‌ها نشان داده بعضی از گونه‌های بادرنجبویه دارای خواص ضد باکتریایی، ضد نفخ، ضد اسهال و تسکین دهنده می‌باشند (۱۳). گلشانی در تحقیقی گزارش داده بادرنجبویه دنیایی دارای اثرات درمانی در برخی از بیماری‌ها نظیر ضد حساسیت و ضد درد می‌باشد که ممکن است به دلیل وجود ترکیبات موثره نظیر لیمونن و ترپینول در این گیاه باشد (۱۴). در برگ گیاه بادرنجبویه دنیایی ترکیبی به نام spinal-Z وجود دارد که در درمان سرطان مورد استفاده قرار می‌گیرد. گزارش گردیده اندام‌های این گیاه دارای ترکیبات فلاونوئیدی، مونوترپن، ترپنوئیدی، فیتواسترول و بتا کاروفیلین می‌باشند (۱۵). با توجه به ترکیبات موجود در این گیاه، در تحقیق حاضر اثر ضد دیابتی عصاره

شرکت پارس آزمون (دستگاه اتوآنالایزر BS-300 کمپانی Mindry) اندازه گیری شدند. داده‌های جمع آوری شده با نرم افزار SPSS و آزمون آنالیز واریانس یک طرفه تجزیه و تحلیل شدند. $P < 0.05$ به عنوان ملاک معنی دار بودن اختلاف بین گروه‌ها در نظر گرفته شد.

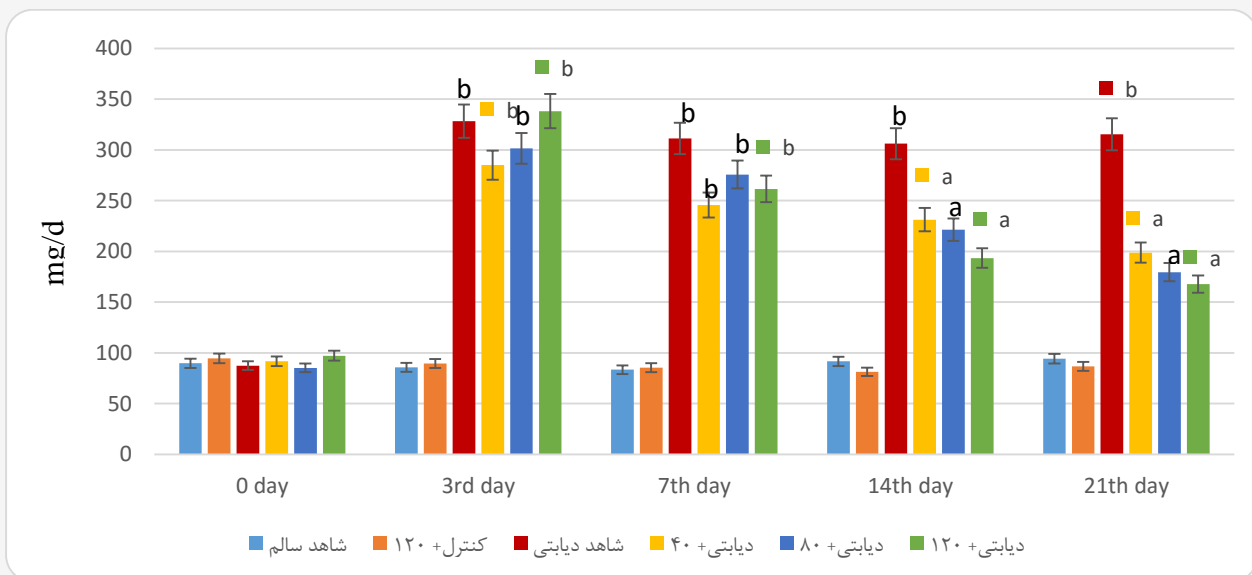
نتایج

نتایج حاصله نشان داد که میزان گلوکز خون در گروه‌های مختلف در شروع آزمایش تفاوتی نداشتند. در این آزمایش میزان گلوکز خون گروه‌های دیابتی دریافت کننده استرپتوزوتوسین، سه روز بعد از دریافت، به طور معنی داری نسبت به گروه شاهد سالم افزایش یافته است (نمودار ۱) ($P < 0.05$). میزان گلوکز خون در گروه‌های شاهد سالم و کنترل تحت درمان با عصاره ۱۲۰ میلی گرم بر کیلوگرم وزن بدن عصاره در پایان دوره آزمایش تفاوتی نداشت. نتایج حاصله همچنین نشان داد که پس از ۲۱ روز تجویز

مخلوط و سپس فیلتر گردید. رسوب باقیمانده سه بار در دمای معمول آزمایشگاه با حلال هیدروالکلی اتانل عصاره گیری شد. محلول‌های به دست آمده با استفاده از دستگاه روتاری (هیدولف -آلمان) در شرایط خلأ تغلیظ شد. برای تهیه پودر خشک، ماده حاصله به مدت سه روز در دمای ۳۷ درجه سانتی گراد در دستگاه آون قرار گرفت. سپس عصاره به دست آمده تا زمان انجام آزمایش در دمای ۲۰- درجه سانتی گراد در فریزر نگهداری شد.

خون گیری و آنالیز بیوشیمیایی:

در پایان هر هفته میزان گلوکز آن‌ها به وسیله گلوکومتر (ACCUCHECK - آلمان) اندازه گیری گردید. در انتهای دوره درمان، تمام گروه‌ها دوازده ساعت قبل از خون گیری با دسترسی آزاد به آب، در گرسنگی قرار گرفتند. حیوانات با اثر بیهوش و نمونه‌های خون از قلب آن‌ها جمع آوری گردید. نمونه‌های خون به مدت یک ساعت در محیط آزمایشگاه جهت عمل لخته شدن نگهداری و پس از عمل

نمودار ۱. مقایسه تأثیر دوزهای مختلف عصاره هیدروالکلی بادرنجبویه دنیایی بر میزان گلوکز خون در گروه‌های مورد مطالعه

مقادیر بر اساس میانگین $\pm$ انحراف معیار (Mean $\pm$ SD) آورده شده است. a کاهش معنی داری را نسبت به گروه شاهد دیابتی نشان می‌دهد. b افزایش معنی داری را نسبت به گروه شاهد سالم و کنترل با عصاره ۱۲۰ میلی گرم بر کیلوگرم وزن بدن نشان می‌دهد.

عصاره در گروه‌های چهارم، پنجم و ششم میزان گلوکز خون آن‌ها به طور معنی داری نسبت به گروه شاهد دیابتی کاهش یافت

سانتریفوژ، سرم نمونه‌ها جدا گردید. کلسترول تام، تری گلیسرید، HDL-C و LDL-C به روش آنزیماتیک و استفاده از کیت‌های

جدول ۱. مقایسه تأثیر دوزهای مختلف عصاره هیدروالکلی بادرنجبویه دناپی بر میزان کلسترول تام، تری گلیسرید، لیپوپروتئین با دانسیته پایین و بالا در گروه‌های مورد مطالعه.

شاخص	گروه	کنترل +		دیابتی + بادرنجبویه		p-value
		شاهد سالم	بادرنجبویه mg/kg ^{۱۲۰}	دیابتی + بادرنجبویه mg/kg ^{۸۰}	دیابتی + بادرنجبویه mg/kg ^{۴۰}	
توتال کلسترول	۳۲/۱۵±۵۰/۱۱۴	۳۱/۱۱±۲۵/۱۱۱	۳۱/۱۲±۲۰/۱۳۵	۳۰/۴±۵۰/۱۲۴	۳۰/۹±۸۰/۱۰۵	۰/۰۱۳
تری گلیسرید	۶۱/۱۵±۵۰/۱۶۶	۶۱/۱۲±۴۰/۱۵۱	۶۲/۱۷±۷۵/۲۰۶	۶۱/۱۴±۵/۱۸۹	۴۷/۱۳±۸۱/۱۷۷	۰/۰۱۸
لیپوپروتئین با دانسیته پایین	۴۱/۲±۰۶/۲۲	۳۸/۱±۴۵/۱۹	۴۲/۳±۹/۲۸	۵۶/۲±۰۱/۲۵	۱۶/۲±۶/۲۴	۰/۰۲۲
لیپوپروتئین با دانسیته بالا	۲۱/۳±۳۷/۳۲	۵۵/۲±۸/۳۴	۴۱/۳±۴/۲۷	۳۳/۴±۲/۲۸	۱۶/۴±۲/۳۱	۰/۰۶۷
گلوکز	۹۴/۲۳±۷/۷۱	۸۶/۷۲±۳/۱۸	۳۱۵/۴۷±۴۸/۰۱	۱۹۸/۷۵±۹/۶۴	۱۷۹/۵۵±۱۰/۱۷	۰/۰۱۴

داده‌ها به صورت میانگین ± انحراف معیار (Mean±SD) بیان گردیده است. a کاهش معنی داری را نسبت به گروه شاهد دیابتی نشان می‌دهد. b افزایش معنی داری را نسبت به گروه شاهد سالم و کنترل با عصاره‌ی ۱۲۰ میلی گرم بر کیلوگرم وزن بدن نشان می‌دهد.

جدول ۲. اثر تجویز مقادیر مختلف عصاره هیدروالکلی بادرنجبویه دناپی بر میزان وزن در گروه‌های مورد مطالعه

گروه	(گرم) وزن اولیه	(گرم) وزن نهایی	P value
شاهد سالم	۲۳۷/۷۵±۱۰/۷۲	۲۷۳/۲۸±۳۸/۰۲	۰/۰۲۹
کنترل + بادرنجبویه ۱۲۰ mg/kg	۲۲۶/۲۴±۱۵/۱۴	۲۵۵/۲۸±۳۸/۰۳ ^a	۰/۰۳۶
شاهد دیابتی	۲۲۳/۷۵±۹/۱۴	۱۶۴/۷۳±۴۲/۵۳ ^b	۰/۰۰۵
دیابتی + بادرنجبویه ۴۰ mg/kg	۲۲۷/۷۵±۶/۵۹	۲۰۲/۵۳±۳۴/۵۲	۰/۰۷۳
دیابتی + بادرنجبویه ۸۰ mg/kg	۲۰۵/۸۵±۱۲/۵۳	۲۲۶/۶۳±۴۴/۷۹	۰/۰۹۱
دیابتی + بادرنجبویه ۱۲۰ mg/kg	۲۳۰/۸۸±۵/۸۲	۲۴۵/۵۲±۴/۴۲	۰/۰۸۴

داده‌ها به صورت میانگین ± انحراف معیار (Mean±SD) بیان گردیده است. a نشانگر افزایش معنی دار وزن نهایی نسبت به وزن اولیه در گروه شاهد سالم و کنترل تحت درمان است. b نشانگر کاهش معنی دار وزن نهایی نسبت به وزن اولیه در گروه شاهد سالم و کنترل تحت درمان است.

۱). مقایسه اثرات درمانی عصاره هیدروالکلی گیاه بادرنجبویه نشان می‌دهد که در موش‌های دیابتی شده با دوزهای بالا اثربخشی بیشتری را در کاهش توتال کلسترول و تری گلیسرید خون داشته است. نتایج حاصله همچنین نشان داد که در پایان دوره درمان، میزان LDL در گروه تحت درمان با عصاره ۱۲۰ میلی گرم بر کیلوگرم وزن بدن نسبت به گروه شاهد دیابتی به

($P < 0/05$) (نمودار ۱). مقایسه اثرات درمانی عصاره هیدروالکلی گیاه بادرنجبویه در موش‌های دیابتی شده، نشان می‌دهد که در دوزهای بالا اثر بهتری را در کاهش گلوکز خون داشته است. نتایج حاصله نشان داد که در پایان دوره درمان، میزان توتال کلسترول و تری گلیسرید در گروه‌های پنجم و ششم نسبت به گروه شاهد دیابتی به طور معنی داری کاهش یافته است (جدول

سوربیتول در بافت‌های بدن می‌باشد (۱۸). تجویز فلاونوئید کوئرستین به فرم درون صفاقی در موش‌های صحرایی دیابتی شده با استرپتوزوتوسین موجب کاهش معنی دار میزان گلوکز به فرم وابسته به دوز می‌باشد، در حالی که این فلاونوئید هیچ گونه اثری بر حیوانات سالم از نظر میزان گلوکز خون ندارد (۱۹). برخی مطالعات نشان داده پلی فنول‌های موجود در چای سبز با خواص آنتی اکسیدانی سبب بهبود متابولیسم گلوکز در حیوانات آزمایشگاهی و کاهش گلوکز خون آن‌ها می‌شوند (۱۸). مطالعه حاضر نشان داد که عصاره هیدروالکلی بادرنجبویه دناپی سبب کاهش گلوکز خون در موش‌های دیابتی تحت درمان گردید و احتمال دارد به دلیل ترکیبات فلاونوئیدی موجود در آن باشد.

کاهش انسولین موجب کاهش فعالیت لیپوپروتئین لیپاز و کاهش برداشت تری گلیسرید از لیپوپروتئین‌های غنی از تری گلیسرید و در نهایت موجب افزایش سطح تری گلیسرید سرم می‌گردد و رابطه مستقیمی بین میزان فعالیت آنزیم لیپوپروتئین لیپاز و سطح HDL گزارش شده است (۲۰). همچنین ترکیبات آنتی اکسیدان پتانسیل بهبود سلول‌های β را داشته و به دنبال آن سطح لیپیدهای خون کاهش می‌یابد (۲۱). به علاوه تجویز فلاونوئید کوئرستین به حیوانات دیابتی موجب کاهش میزان کلسترول تام و تری گلیسرید سرم می‌گردد. بخشی از اثر سودمند و هیپوگلیسمیک کوئرستین را می‌توان به افزایش دادن فعالیت هگزوکیناز و گلوکوکیناز کبدی و محافظت و حتی افزایش دادن تراکم سلول‌های بتا در جزایر لانگرهانس به اثر آنتی اکسیدانی آن نسبت داد (۲۲). مطالعه حاضر نشان داد که عصاره هیدروالکلی بادرنجبویه دناپی سبب کاهش کلسترول و تری گلیسرید در موش‌های دیابتی تحت درمان گردید و امکان دارد به دلیل وجود ترکیبات فلاونوئیدی، مونوترپن و ترپنوئیدی این گیاه باشد.

ایجاد دیابت در حیوانات آزمایشگاهی سبب کاهش وزن بدن می‌شود که ممکن است با تحلیل عضلانی و کاهش پروتئین‌های بدن همراه باشد (۲۳). کیم طی مطالعه‌ای گزارش داده وزن موش‌های دیابتی کاهش، اما دریافت غذا و آب افزایش می‌یابد و این سبب افزایش کاتابولیسم چربی و پروتئین بافتی و از دست دادن آب بدن می‌شود (۲۴). زاهدی اصل و همکاران در مطالعه‌ای گزارش داده‌اند، روند کاهش وزن در موش‌های دیابتی تیمار شده با عصاره بذر گندی تلخه تا حدود زیادی آهسته شده و تمایل به

طور معنی داری کاهش یافته است ($P < 0/05$) (جدول ۱). میزان HDL در گروه تحت درمان با عصاره ۱۲۰ میلی گرم بر کیلوگرم وزن بدن نسبت به گروه شاهد دیابتی افزایش نشان داد، اما معنی دار نبود (جدول ۱). نتایج حاصله نشان داد که وزن اولیه در گروه‌های مورد مطالعه مشابه بوده و در انتهای دوره درمان در گروه شاهد دیابتی، وزن نهایی در مقایسه با وزن اولیه کاهش معنی داری نشان داد. مقایسه وزن نهایی در تمام گروه‌ها نشان داد که وزن نهایی در گروه‌های دیابتی تحت درمان با عصاره ۴۰، ۸۰، ۱۲۰ میلی گرم بر کیلوگرم وزن بدن در مقایسه با گروه شاهد دیابتی تفاوت معنی داری داشته است ($P < 0/05$) (جدول ۲).

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج این تحقیق نشان داد که تجویز عصاره هیدروالکلی عصاره بادرنجبویه دناپی سبب کاهش معنی دار گلوکز خون، توتال کلسترول، تری گلیسرید و LDL می‌گردد. بررسی‌ها نشان داده بعضی از گونه‌های بادرنجبویه دارای خواص ضد باکتریایی، ضد نفخ، ضد اسهال و تسکین دهنده می‌باشند (۱۴). گیاه بادرنجبویه به عنوان یک گیاه دارویی در طب سنتی ایران جهت درمان درد و ضد تشنج استفاده شده است (۱۱). به علاوه این گیاه به عنوان ضد درد و ضد التهاب استفاده شده و جوشانده آن موجب رفع دردهای روماتیسمی و التیام زخم می‌شود و در تقویت سیستم ایمنی نیز نقش دارد (۱۵). همچنین گزارش شده که تجویز عصاره گیاه بادرنجبویه دناپی با دوز ۱۲۰ میلی گرم بر کیلوگرم وزن بدن به مدت ۲۱ روز در موش‌های صحرایی دریافت کننده رژیم غذایی با چربی بالا سبب کاهش معنی دار توتال کلسترول، تری گلیسرید، LDL در مقایسه با گروه کنترل نرمال خون می‌شود (۱۱). گلشانی در تحقیقی گزارش داده بادرنجبویه دناپی دارای اثرات درمانی نظیر ضد حساسیت و ضد درد می‌باشد که ممکن است به دلیل وجود ترکیبات موثره نظیر لیمونن و ترپینول در این گیاه باشد. (۱۴)

فلاح حسینی و همکاران گزارش دادند که ترکیبات فعال گوگردی مانند آلایل پروپیل دی سولفید، آلیسین و فلاونوئیدها سبب کاهش گلوکز خون می‌شوند (۱۷). فلاونوئیدها یکی از ترکیبات مهم اکثر گیاهان دارویی، سبزیجات و میوه‌ها می‌باشند و فلاونوئید کوئرستین سبب ترشح انسولین و مهار کننده قوی تجمع

و لیپیدهای سرم می‌باشد و این اثرات با افزایش دوز عصاره تاثیر بهتری داشته است. پیشنهاد می‌شود مطالعات هیستولوژیک برای بررسی اثرات این گیاه بر سلول‌های جزایر لانگرهانس انجام شود.

تشکر و قدردانی

نویسندگان لازم می‌دانند تشکر خود را از مرکز تحقیقات گیاهان دارویی دانشگاه علوم پزشکی یاسوج و بخش فیزیولوژی دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات فارس اعلام دارند.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ گونه تعارض منافی را اعلام نکرده‌اند.

بهبود دارد (۲۵). علاوه بر این لیو در تحقیقی گزارش داده، موش‌های صحرایی دیابتی با دریافت دی آلیل دی سولفید، سرعت از دست رفتن وزن بدنشان نسبت به گروه کنترل، به طور معنی داری کمتر بوده است (۲۶). در مطالعه حاضر افزایش وزن بدن در موش‌های صحرایی تحت درمان نشان داد که عصاره هیدروآلکلی بادرنجبویه دناپی ممکن است در بهبود متابولیسم موش‌های تحت درمان دخالت داشته و یا در جذب مواد غذایی برای عرضه انرژی مؤثر باشد. از یافته‌های این مطالعه می‌توان نتیجه گرفت که عصاره گیاه بادرنجبویه دناپی احتمالاً دارای اثر پایین آورنده گلوکز خون

References

- Dehkhoda S, Arianpour N, Akbarzadeh M. Evaluation of effective factors in treatment outcome of diabetic foot in diabetic patients referring to Taleghany hospital - Tehran from 2008-2009. *J Army Univ Med Sci*. 2011; 9(2):99-105.
- Bailey CJ, Day C. Traditional plant medicines as treatment for diabetes. *Diabetes Care*. 1989; 12(8): 553-564.
- Bnouham M, Ziyat A, Mekhfi H, Tahri A, Legssyer A. Medicinal plants with potential antidiabetic activity - A review of ten years of herbal medicine research (1990-2000). *Int J Diabetes & Metabolism*. 2006; 14(1): 1-25
- Guyton, Hall. *Textbook of Medical Physiology*. 12th ed. Philadelphia: Saunders Elsevier; 2011. P 972-976.
- Feillet-Coudray C, Rock E, Coudray C, Grzelkowska K, Azais-Braesco V, Dardevet D, et al. Lipid peroxidation and antioxidant status in experimental diabetes. *Clin Chim Acta*. 1999;284(1):31 – 43.
- Dey L, Attele AS, Yuan CS. Alternative therapies for type 2 diabetes. *Altern Med Rev*. 2002; 7(1): 45-58.
- Suji G, Sivakami S. Approaches to the treatment of diabetes mellitus: an overview. *Cell Mol Biol*. 2003;49(1):635-9.
- Grover JK, Yadav S, Vats V. Medicinal plants of India with anti-diabetic potential. *J Ethnopharmacol*. 2002; 81(1):81-100.
- Marles RJ, Farnsworth NR. Antidiabetic plants and their active constituents. *Phytomedicine*. 1995;2(2):137-89.
- Fattahi M, Nazeri V, Sefidkon F, Zamani. Zautecology of *Dracocephalum kotschy* Boiss in Iran. *Iranian journal medicinal and aromatic plants*. 2013;29(2):325-342.
- Ebrahim Sajjadi S, Movahedian Atar AM, Yektaian A. Anti-hyperlipidemic effect of hydroalcoholic extract and polyphenolic fraction from *Dracocephalum kotschy* Boiss. *Pharm Acta Helv*. 1998;73(3):167-70.
- Najafpour Navaei M, Mirza M. Comparative survey on the essential oil composition of cultivated and wild *Dracocephalum kotschy*. *Iranian Journal of Medicinal and Aromatic Plants*. 2007;23(1):128-133.
- Amin GR. *Popular Medicinal Plants of Iran*. 1 nd ed. Tehran: Ministry of Health Publications; 1991. P. 54-55.
- Golshani S, Karamkhani F, Monsef-Esfehani H R, Abdollahi M. Antinociceptive effects of the essential oil of *Dracocephalum kotschy* in the mouse writhing test. *J Pharm Pharm Sci*. 2004; 7(1):76-79.
- Saeidnia S, Gohari AR, Uchiyama N, Ito M, Honda G, Kiuchi F. Two new monoterpene glycosides and trypanocidal terpenoids from *Dracocephalum kotschy*. *Chem Pharm Bull*. 2004; 52(10): 1249-50.
- Chang CL1, Lin Y, Bartolome AP, Chen YC, Chiu SC, Yang WC. *Herbal Therapies for Type 2 Diabetes Mellitus: Chemistry, Biology, and Potential Application of Selected Plants and Compounds. Evidence-Based Complement Altern Med*. 2013; 2013:378657:1-33.
- Fallah Huseini H, Fakhzadeh H, Ardeshtir Larijani MB, Shikh Samani AH. Review of medicinal plants using in

- diabetes mellitus. *Journal of Medicinal Plants*. 2004;5(2):1-9.
18. Sakai I, Izumi SI, Murano T, Okuwaki S. Presence of aldose reductase inhibitors in tea leaves. *Jpn J Pharmacol*. 2001;85(3):322-6.
19. Sheela C, Augusti KY. Antidiabetic effect of S-allyl cysteine sulfoxide isolated from garlic (*Allium sativum* Linn). *Exp Biol*. 1992; 30(6):523-526.
20. Tsustumi K. Lipoprotein Lipase and Atherosclerosis. *Current Vascular Pharmacology*. 2003;1(1):11-17.
21. Mohammadi J, Delaviz H, Malekzadeh JM, Roozbeh A. The effect of hydro alcoholic extract of *Juglans regia* leaves in streptozotocin-nicotinamide induced diabetic rats. *Pak J Pharm Sci*. 2012;25(2):407-411.
22. Vessal M, Hemmati M, Vasei m. Antidiabetic effects of quercetin in streptozotocin induced diabetic rats. *Comparative biochemistry. Toxcol Pharmacol*. 2003; 135(3):357-364.
23. Mohammadi J, Prakash RN. Evaluation of hypoglycemic effect of *Morus alba* on diabetes induced Wistar rat. *Indian J Pharmacol*. 2008;40(1):15-18.
24. Kim JO, Lee GD, Kwon JH, Kim KS. Anti-diabetic effects of new herbal formula in neonatally streptozotocin-induced diabetic rats. *Biol Pharm Bull*. 2009; 32(3): 421-6.
25. Zahedi-Asl S, Marahel H, Zaree B. Study on the effects of chloroformic extract of *Securigera securidaca* on serum glucose level and liver glycogen content of mice. 2003;12(1):32-38.
26. Liu CT, Sheen LY, Lii CK. Does garlic has a role as an antidiabetic agent. *Mol Nutr Food Res*. 2007;51(11):1353-64.

Original Article

The Effects of Hydroalcoholic Extract of *Dracocephalum Kotschy* on Blood Glucose and Lipid Profile in Diabetic Rats

Eskandari M¹, Mohammadi J^{2*}, Delaviz H³, Hosseini E¹

1- Department of Physiology, Islamic Azad University, Fars Science and Research Branch, Shiraz, Iran.

2- Medicinal Plants Research Center, Yasuj University of Medical Sciences, Yasuj, Iran.

3- Cellular and Molecular Research Centre, Yasuj University of Medical Sciences, Yasuj, Iran.

Received: 15 Aug 2015

Accepted: 05 Jan 2016

Abstract

Background & Objective: Diabetes mellitus has different side effects on various tissues of the body. This study was conducted to determine the effect of hydroalcoholic extract of *Dracocephalum kotschy* on blood glucose and lipid profile of streptozotocin-induced diabetic rats.

Materials & Methods: In this experimental study, 48 male Wistar rats (200-250 g) randomly divided into 6 equal groups. Normal control and control diabetic received distilled water, whereas the control group received the hydroalcoholic extract of *Dracocephalum kotschy* (120 mg/Kg bw). Three treatment diabetic groups received 40, 80 and 120 mg/Kg bw of hydroalcoholic extract of *Dracocephalum kotschy*, respectively. All rats were treated orally by gavage which continued daily for 21 days. The level of blood glucose and lipid profile was measured at the end of the study in different groups.

Results: The Mean blood glucose in the extract treatment groups decreased significantly compared to the diabetic control. The mean of total cholesterol in the treatment groups with 80 and 120 mg/Kg bw of the extract were 105.8 ± 9.73 and 102.73 ± 8.75 mg/dl respectively, that reduced significantly compared to the diabetic control (135.2 ± 12.15 mg/dl). The mean of triglyceride in the treatment groups with 80 and 120 mg/Kg bw of the extract were 177.81 ± 13.47 and 164.86 ± 12.53 mg/dl that reduced significantly compared to the diabetic control (206.75 ± 17.42 mg/dl).

Conclusion: The extract of *Dracocephalum kotschy* probably has reduced the blood glucose and lipid profile in diabetic mellitus.

Key words: Diabetes mellitus, *Dracocephalum kotschy*, Glucose, Lipid profile

* **Corresponding authors:** Jamshid Mohammadi, Medicinal Plants Research Center, Yasuj University of Medical Sciences, Yasuj, Iran.
Email: j_mohammadi2005@yahoo.com